

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Порушено питання діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Розглянуто військовий правопорядок, який досягається шляхом постійної цілеспрямованої діяльності органів військового управління, а також спеціально створених із цією метою органів і структур – органів військової прокуратури, військово-слідчих органів, військової служби правопорядку.

Розкрито права та завдання Військової служби правопорядку в Збройних Силах України.

Ключові слова: *Служба правопорядку, забезпечення законності, військовий правопорядок, військова дисципліна.*

Постановка проблеми. Військовий правопорядок – це об’єктивна необхідність і закономірність розвитку Збройних Сил, яка слугує взірцем для військовослужбовців у виборі ними поведінкових рішень.

Військовий правопорядок вимагає, щоб відносини між військовослужбовцями формувалися на засадах соціальної справедливості, товариської взаємодопомоги та дружби. На них покладається підвищена юридична відповідальність, а виконання обов’язку щодо захисту Вітчизни часто пов’язане з ризиком для життя. Він ґрунтується на високій свідомості й організованості військовослужбовців, на їх глибокій переконаності в справедливості та доцільності правил, установлених нормативними правовими актами. Складовою військового правопорядку є статутний порядок – система відносин між військовослужбовцями, яка формується відповідно до приписів військових статутів і настанов.

Стан дослідження. Теоретичною основою вивчення питань діяльності Військової служби правопорядку в Збройних Силах України стали публікації провідних науковців: В. Богуцького, С. Вдовенка, Є. Григоренка, А. Гриценка, А. Єрмолаєва, М. Куцина, О. Ліщинського, В. Павленко, М. Тищенко, М. Цюрупа, В. Ясинської та ін.

Метою статті є висвітлення питань діяльності Військової служби правопорядку в Збройних Силах України.

Виклад основних положень. Військова служба – особливий вид державної служби, де уклад життя, побут і діяльність особового складу детально регламентовані положенням про проходження військової служби. Військовослужбовці мають специфічний статус, реалізація їх прав обумовлена певними обмеженнями.

Необхідним етапом зміцнення військової дисципліни у військах є створення єдиної системи військових правоохоронних і інших органів, які забезпечують підтримку військової дисципліни та профілактику правопорушень, що ґрунтуються на розвинених інститутах юридичної відповідальності.

Військовий правопорядок не встановлюється сам собою; він досягається шляхом постійної цілеспрямованої діяльності органів військового управління, військових посадових осіб, а також спеціально створених для цих цілей органів і структур – органів військової прокуратури, військово-слідчих органів, підрозділів юридичної служби, військової служби правопорядку.

Зважаючи на те, що головним призначенням зазначених органів є здійснення правоохоронної діяльності в Збройних Силах, інших військах, військових формуваннях і органах, а метою діяльності – забезпечення військового правопорядку, є всі підстави іменувати зазначені структури військовими правоохоронними органами.

Військову службу правопорядку в Збройних Силах України створюють із метою зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах, забезпечення конституційних прав військовослужбовців.

Військова служба правопорядку в Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку) – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку та військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях (далі – військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так же для участі у протидії диверсійним виявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Служба правопорядку в своїй діяльності керується Конституцією України [1], Законом України «Про Військову службу правопо-

рядку в Збройних Силах України» [2], та іншими виданими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Діяльність Служби правопорядку формується на принципах законності, поваги до особи, її прав і свобод, соціальної справедливості, централізованого керівництва та єдиноначальності, взаємодії з громадськістю.

Основними завданнями Служби правопорядку є:

- виявлення причин, передумов і обставин злочинів та інших правопорушень, учинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби);

- запобігання вчиненню і припинення злочинів та інших правопорушень у Збройних Силах України;

- участь в охороні військових об'єктів і забезпеченні громадського порядку та військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;

- захист майна Збройних Сил від розкрадання та інших злочинних посягань;

- забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів;

- участь у гарнізонних заходах;

- виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті;

- забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні;

- сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків;

- участь у протидії диверсійним виявам та терористичним актам на військових об'єктах [3, с. 432].

У разі ухвалення рішення про введення в Україні чи в окремих її місцевостях режиму воєнного або надзвичайного стану на Службу правопорядку додатково покладаються завдання щодо:

- участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України;

- організації збору, супроводження та охорони військово-полонених;

- забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах;
- охорони військових об'єктів, військових містечок та їхнього населення, сприяння його евакуації;
- відновлення і підтримання порядку та дисципліни у військових частинах;
- контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України.

Військове командування та органи військового управління Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військовослужбовці та громадяни зобов'язані сприяти Службі правопорядку у виконанні нею своїх завдань.

Чисельний склад органів управління, підрозділів Служби правопорядку, їх дислокація визначаються Міністром оборони України з огляду на умови дислокації військ (сил).

Гранична чисельність військовослужбовців і працівників Служби правопорядку не може перевищувати 1,5 відсотка загальної чисельності Збройних Сил.

Служба правопорядку складається з:

- органів управління: Головного управління Служби правопорядку Збройних Сил України; Центрального управління Служби правопорядку по місту Києву і Київській області та територіальних управлінь Служби правопорядку; зональних відділів (відділень) Служби правопорядку;
- підрозділів Служби правопорядку: охорони військових об'єктів; патрульно-постової служби; безпеки дорожнього руху; спеціального призначення;
- Навчального центру Служби правопорядку.

Рішення про створення підрозділів Служби правопорядку ухвалює Міністр оборони. Загальне керівництво Службою правопорядку провадять Міністр оборони України через начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України.

Безпосереднє керівництво Службою правопорядку здійснює Головне управління Служби правопорядку Збройних Сил України. Зони діяльності органів управління та підрозділів Служби правопорядку визначає Міністр оборони України. Начальник Головного управління Служби правопорядку Збройних Сил України та його заступники, начальники Центрального та територіальних управлінь Служби правопорядку та їх заступники призначаються на посади Міністром оборони

України за поданням начальника Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил [3, с. 434].

В окремих випадках до виконання завдань Служби правопорядку щодо охорони військових об'єктів, забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців на вулицях та в громадських місцях, запобігання правопорушенням, які вчиняються військовослужбовцями, та їх припинення можуть тимчасово залучатися військовослужбовці інших військових частин Збройних Сил України. Під час виконання зазначених завдань на них поширюються права, гарантії соціального і правового захисту, передбачені для військовослужбовців Служби правопорядку. Безпосереднє керівництво під час виконання цих завдань покладається на відповідну посадову особу Служби правопорядку.

Участь військовослужбовців Служби правопорядку та інших військових частин Збройних Сил України у здійсненні заходів правового режиму воєнного та надзвичайного стану регулюється відповідними законами.

Військовослужбовцям Служби правопорядку під час виконання покладених на них завдань надається право:

- вимагати від військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів та від інших осіб у військовій формі одягу, звільнених з військової служби в запас або відставку з правом її носіння, дотримання громадського порядку, правил носіння військової форми одягу, припинення правопорушень, а також дій, що перешкоджають здійсненню завдань і функцій Служби правопорядку, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати заходи примусу;

- перевіряти у військовослужбовців і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а на території військових частин (військових об'єктів) також в інших осіб документи, що посвідчують їх особу, та інші документи, необхідні для з'ясування питань, що належать до компетенції Служби правопорядку, а також у разі підозри їх у вчиненні злочинів чи інших правопорушень;

- викликати осіб для дачі пояснень у справах про правопорушення, що знаходяться в її провадженні;

- затримувати і тримати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів на гауптвахтах Служби правопорядку з метою застосування тимчасового запобіжного заходу, крім випадків, визначених військовими статутами Збройних Сил України, на строки, встановлені законом: підозрюваних у вчиненні злочину, обвинувачених (підсудних), які переховуються від органів досудового розслідування або суду, засуджених, які ухиляються від виконання криміналь-

ного покарання; які вчинили дії, що створюють реальну загрозу для оточуючих, або які виявили непокору законній вимозі військовослужбовця Служби правопорядку;

- затримувати осіб у військовій формі одягу, які мають виражені ознаки психічного розладу і створюють у зв'язку з цим реальну небезпеку для оточуючих, з негайним повідомленням лікувального закладу або командирів (начальників) військовослужбовців для вирішення питання щодо їх негайного огляду у відповідних лікувальних закладах;

- проводити особистий огляд або обшук затриманих осіб, огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або є небезпечними для оточуючих;

- складати протоколи про адміністративні правопорушення стосовно військовослужбовців у випадку та в порядку, передбачених законами України;

- у випадках та в порядку, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про такі адміністративні правопорушення;

- передавати матеріали про дисциплінарні правопорушення, вчинені військовослужбовцями і військовозобов'язаними під час проходження ними зборів, на розгляд відповідних командирів (начальників) військових частин;

- вести облік кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України та проводити періодичні звірки з даними відповідних прокуратур;

- у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, яких застали на місці вчинення злочину, заходити в жилі та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;

- в установленому порядку входити на територію та в приміщення військових частин та оглядати їх;

- входити на військові об'єкти та ділянки місцевості, що охороняються вартами, з метою припинення злочинів, переслідування військовослужбовців та інших осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, з дозволу осіб, яким варти підпорядковані, та в присутності чергового військової частини або його помічника;

– перебувати на військових об'єктах, території і в приміщеннях військових частин у встановленому законами порядку для забезпечення безпеки військовослужбовців та інших громадян, попередження чи припинення злочину, виявлення і затримання осіб, які його вчинили;

– отримувати на письмовий запит від військових частин, а також від підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форми власності, у тому числі від громадських організацій, відомості, необхідні у справах про злочини та у зв'язку з матеріалами про правопорушення, що знаходяться у провадженні Служби правопорядку;

– вносити у межах своєї компетенції відповідним органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам військового управління, органам місцевого самоврядування, громадським організаціям або посадовим особам підприємств, установ та організацій незалежно від їх підпорядкування і форми власності подання щодо усунення порушень закону, причин і умов, що їм сприяють. Не пізніше як у місячний строк по поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка його надіслала;

– проводити спеціальну перевірку стосовно осіб, які претендують на зайняття військових посад у Збройних Силах, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків;

– відповідно до своєї компетенції у разі необхідності тимчасово обмежувати або забороняти доступ військовослужбовців та інших осіб на окремі ділянки місцевості чи об'єкти для забезпечення державної таємниці, громадського порядку і безпеки, охорони життя і здоров'я людей, збереження речових доказів;

– під час проведення заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також при обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць та автомобільних доріг; зупиняти і оглядати з цією метою транспортні засоби, перевіряти у водіїв документи на право користування та керування ними;

– зупиняти військові транспортні засоби Збройних Сил та інших військових формувань у разі порушення їх водіями правил дорожнього руху, за наявності ознак, що свідчать про технічну несправність транспорту або забруднення ним довкілля, а також відомостей про те, що він використовується з протиправною метою чи не за призначенням, з метою їх огляду і перевірки у водіїв документів на право користування та керування транспортними засобами, дорожніх листів, відповідності вантажів, що перевозяться, товарно-транспортним

документам. Проводити технічний огляд транспортних засобів Збройних Сил України;

– регулювати дорожній рух на автомобільних дорогах і вулицях під час проходження колон військових транспортних засобів; організувати і забезпечувати супроводження цих колон та транспортних засобів спеціального призначення;

– направляти у разі необхідності на медичний огляд водіїв військових транспортних засобів. Затримувати та відстороняти від керування військовими транспортними засобами осіб, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також тих, які не мають документів на право керування або користування транспортними засобами, вживати щодо водіїв інші заходи, передбачені законодавством;

– перевіряти у військових частинах виконання контрольних і профілактичних заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;

– брати участь у розслідуванні дорожньо-транспортних пригод, вчинених за участю водіїв транспортних засобів Збройних Сил, осіб, які керували транспортними засобами Збройних Сил України під час вчинення дорожньо-транспортної пригоди;

– зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю [2] тощо.

Контроль за діяльністю Служби правопорядку, дотриманням нею законодавства здійснюється Міністром оборони України. Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини Службою правопорядку здійснюється Верховною Радою відповідно до Конституції та законів України.

Висновки. Зміцнення правопорядку і військової дисципліни визнані Військовою доктриною України одним з основних напрямів формування та розвитку Збройних Сил й інших військ. Особливе значення з огляду на викладене набуває ефективність діяльності Служби правопорядку, найважливішими завданнями діяльності якої є забезпечення єдності, верховенства і зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах, забезпечення конституційних прав військовослужбовців.

---

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>

2. Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32. – Ст. 225.

3. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навч. посібник / В. В. Середа, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, М. П. Гурковський. – Львів, 2015. – 496 с.

Ковалів М. В., Дроздова І. В. Деятельность Военной службы правопорядка в Вооруженных Силах Украины

Затрагиваются вопросы деятельности Военной службы правопорядка в Вооруженных Силах Украины.

Рассматривается воинский правопорядок, который достигается путем постоянной целенаправленной деятельности органов военного управления, а также специально созданных для этих целей органов и структур – органов военной прокуратуры, военно-следственных органов, военной службы правопорядка. Раскрываются права и задачи Военной службы правопорядка в Вооруженных Силах Украины.

Ключевые слова: *Служба правопорядка, обеспечения законности, воинский правопорядок, военная дисциплина.*

Kovaliv M. V., Drozdova I. V. The activity of the Military law and order service in the Armed Forces of Ukraine

Military law and order is an objective necessity and regularity of the development of the Armed Forces, it is a model for national servicemen in selecting their behavioral decisions.

Military law and order requires that the relationships between servicemen are built on the principles of social justice, sociable cooperation and friendship. They are responsible for increased legal liability; a duty to protect the motherland is often associated with the risk for life.

It is based on the high consciousness and organization of servicemen, their deep conviction in the fairness and appropriateness of the rules established by normative acts. A statutory order is a component of the military law and order; it means the system of relations between servicemen, which is built in strict accordance with the norms of military statutes and regulations.

A necessary stage in strengthening of military discipline in the armed forces is to create a unified system of military law-enforcement and other bodies that provide support for military discipline and prevention of crimes, based on the developed institutions of legal liability.

The article deals with the issues of the activity of the Military law and order service in the Armed Forces of Ukraine. The military law and order, which is achieved by constant purposeful activity of the military administration, as well as specially created for this purpose organs and structures – the bodies of the military prosecution, the military investigation, the military law and order service, – is considered. The rights and tasks of the Military law and order service in the Armed Forces of Ukraine are revealed.

Key words: *military law and order service, ensuring legality, military law and order, military discipline.*

Стаття надійшла 12 квітня 2016 р.